

Tätorter; arealer, befolkning 2010

MI0810

I denna beskrivning redovisas först allmänna och legala uppgifter om undersökningen samt dess syfte och historik. Därefter redovisas undersökningens innehåll och tillförlitlighet samt hur den genomförs och hur man kan ta del av resultaten. Genom att klicka på en rubrik i innehållsförteckningen kommer man direkt till aktuellt avsnitt.

Innehållsförteckning

A	Administrativa uppgifter	2
A.1	Ämnesområde.....	2
A.2	Statistikområde.....	2
A.3	SOS-klassificering.....	2
A.4	Statistikansvarig.....	2
A.5	Statistikproducent.....	2
A.6	Uppgiftsskyldighet.....	3
A.7	Sekretess och regler för behandling av personuppgifter.....	3
A.8	Gallringsföreskrifter.....	3
A.9	EU-reglering.....	3
A.10	Syfte och historik.....	3
A.11	Statistikanvändning.....	5
A.12	Uppläggning och genomförande.....	5
A.13	Internationell rapportering.....	6
A.14	Planerade förändringar i kommande undersökningar.....	6
B	Kvalitetsdeklaration	6
B.0	Inledning.....	6
B.1	Innehåll.....	6
1.1	Statistiska målstorheter.....	6
1.1.1	Objekt och population.....	6
1.1.2	Variabler.....	6
1.1.3	Statistiska mått.....	7
1.1.4	Redovisningsgrupper.....	7
1.1.5	Referenstider.....	7
1.2.	Fullständighet.....	7
B.2	Tillförlitlighet.....	7
2.1	Tillförlitlighet totalt.....	7
2.2	Osäkerhetskällor.....	7
2.2.1	Urval.....	7
2.2.2	Ramtäckning.....	7
2.2.3	Mätning.....	8
2.2.4	Svarsbortfall.....	8
2.2.5	Bearbetning.....	8
2.2.6	Modellantaganden.....	8
2.3	Redovisning av osäkerhetsmått.....	8

<i>B.3</i>	<i>Aktualitet</i>	8
3.1	Frekvens	8
3.2	Framställningstid	8
3.3	Punktlighet	9
<i>B.4</i>	<i>Jämförbarhet och sam användbarhet</i>	9
4.1	Jämförbarhet över tiden	9
4.2	Jämförbarhet mellan grupper	9
4.3	Sam användbarhet med annan statistik	9
<i>B.5</i>	<i>Tillgänglighet och förståelighet</i>	9
5.1	Spridningsformer	9
5.2	Presentation	9
5.3	Dokumentation	9
5.4	Tillgång till primärmaterial	10
5.5	Upplysningstjänster	10

A Administrativa uppgifter

A.1 Ämnesområde

Ämnesområde: Miljö, Befolkning

A.2 Statistikområde

Statistikområde: Markanvändning, Befolkningens sammansättning

A.3 SOS-klassificering

Tillhör (SOS) Ja

För undersökningar som ingår i Sveriges officiella statistik gäller särskilda regler när det gäller kvalitet och tillgänglighet, se Förordningen om den officiella statistiken (2001:100), se www.scb.se/sos

A.4 Statistikansvarig

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån, RM/MN
Postadress: Box 24 300, 104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100, Stockholm
Kontaktperson: Karin Hedeklint
Telefon: 08-506 945 14
Telefax: 08-506 943 48
E-post: mark.vatten.gis@scb.se

A.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån, RM/MN
Postadress: Box 24 300, 104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100, Stockholm

Kontaktperson: Karin Hedeklint
Telefon: 08-506 945 14
Telefax: 08-506 943 48
E-post: mark.vatten.gis@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger inte enligt lagen om den officiella statistiken (SFS 2001: 99).

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

A.8 Gallringsföreskrifter

Ej aktuellt.

A.9 EU-reglering

Ej aktuellt.

A.10 Syfte och historik

Vid undersökningen görs digitala gränser för tätorter. Den statistik som beräknas är tätorternas landareal, folkmängd, bebyggelse och sysselsatt dagbefolkning. Tätorternas namn fastställs av Lantmäteriet efter kontakter med ortnamnsansvariga myndigheter. Som officiell statistik räknas koder, namn och statistikdata. Gränspolygonerna är en uppdragsprodukt.

Syftet med tätortsstatistiken är att visa var i landet befolkningen bor koncentrerat eller gles. Avgränsningen gör det möjligt att ta fram olika typer av statistik kopplat till tätort respektive glesbygd. Statistiken ger därför en mer precis angivelse av var befolkningen bor, än vad den administrativa kommunindelningen gör. Tätortsavgränsningen ligger också till grund för statistik om markanvändning i tätorter. Det finns en viss administrativ användning i regelsystem där uppgifterna andel invånare i tätorter används för att mäta tätortsgrad.

Redan från 1920-talet finns uppgifter om befolkning i städer, köpingar, mindre tätorter respektive glesbygd, i de folkräkningar som gjordes då. Från 1960 års folkräkning gjordes särskilda tätortsavgränsningar för att komplettera kommunstatistiken. Detta motiverades av att omfattande kommunsammanslagningar då hade genomförts. Sedan 1960 finns en nordisk gemensam tätortsdefinition, vilken fastställdes vid ett möte mellan de nordiska chefsstatistikerna. Definitionen har dock i stort sett varit giltig vid tidigare folkräkningar från och med 1920. Då användes begreppet befolkningsagglomerationer, med minst 250 invånare (vilka då redovisades summariskt i jämna 50-tal). Från 1930 användes ordet tätort för första gången.

Enligt definitionen från 1960 är ett tätbebyggt område hussamlingar med minst 200 invånare och som mest 200 meter mellan husen. Avståndet kan dock tillåtas överstiga 200 meter när det gäller hussamlingar inom en större Orts influensområde. Maximigränsen mellan husen kan även sättas lägre än 200 meter i de fall då det i små tätorter saknas en tydlig tätortskärna (centrum, city) eller då

gränsen mellan tätort och landsbygd är diffus, d.v.s. då bebyggelsen i tätorten inte framstår som avsevärt tätare än inom övriga närliggande bebyggda områden.

Vid avgränsningen av tätbebyggda områden medräknas också obebodda hus, inklusive hus som uteslutande används som arbetsplats. Som hus tillhörande tätortsbebyggelse betraktas dock inte jordbrukets ekonomibyggnader, om de är fritt liggande i förhållande till huvudbyggnaden.

Även om avståndet mellan husen överstiger 200 meter, betraktas det inte som avbrott i bebyggelsen, när området mellan husen utnyttjas till allmännyttiga ändamål såsom vägar, parkeringsplatser, parker, idrottsplatser och kyrkogårdar. Detsamma gäller obebyggda områden som lagerplatser, järnvägslinjer och kajer.

Uppdelningen i tätbebyggda och glesbebyggda områden görs oberoende av den administrativa indelningen. Hussamlingar som utgör en direkt fortsättning av ett tätbebyggt område i en grannkommun inkluderas därför tätorten.

Frågan om sommarbebyggelse ska inkluderas eller inte avgörs av de enskilda länderna. I Sverige räknas inte ren sommarbebyggelse som tätort. Det krävs att minst hälften av husen har permanentboende. I arbetet med avgränsningen 2010 infördes ytterligare ett kriterium för de större orter som har en väl utbyggd service, men en hög andel fritidshus. Vid en strikt tillämpning av definitionen skulle de orterna inte vara tätorter. Därför har det i avgränsningen 2010 även tagits hänsyn till om orten har arbetsplatser och således även dagbefolkning. Om fritidshusandelen överstiger 50 procent räknas orten ändå som tätort om dagbefolkning är större än 10 procent av nattbefolkningen.

Anstalter och dylikt, som är belägna utanför tätbebyggt område, räknas som tätort om anstaltens bofasta personal med familjer, men utan patienter, utgör minst 200 personer.

I Sveriges har ett enhetligt synsätt i tätortsbegreppets tillämpning och i avgränsningsarbetet gällt under hela "kartavgränsningsperioden" 1960 till 1990. Från 1995 har urvalet av tätortskandidater breddats genom den särskilda avgränsningen av s.k. småorter med 50-199 invånare, som genomfördes efter tätortsavgränsningen 1990. Genom det ökade urvalet av potentiella kandidater har ett antal nya tätorter upptäckts, som borde ha varit tätorter redan 1990 och i vissa fall kanske ännu tidigare. Många av de nytillkomna tätorterna har en hög fritidshusandel vilket kan vara en förklaring till att man inte har velat se dem som tätorter tidigare. Det har dock förekommit tätorter med hög andel fritidshus före 1995. På grund av den plötsliga ansamlingen av nya tätorter är jämförelsen med tidigare år något begränsad. Det gäller såväl tätortsfolkmängdens tillväxt som glesbygdens avtagande.

Vid en internationell jämförelse accepterar den gemensamma nordiska tätortsdefinitionen mycket små orter som urbana områden. I Europa och Nordamerika är annars en nedre gräns på ett eller ett par tusen invånare regel för att skilja "urban" från "rural". Skälet till vår låga gräns mellan tät- och glesbebyggelse är att de nordiska länderna är mycket glesbebodda, och att även små orter här

gärna får tätortsfunktion.

A.11 Statistikanvändning

Statistikens användare består av statliga, regionala och kommunala myndigheter, forskare, privata företag och allmänheten.

I det kommunalekonomiska utjämningsystemet används tätortsstatistiken (tätortsgrad per kommun) för beräkning av kostnader för individ- och familjeomsorg, förskola och kollektivtrafik. Tätortsgränser och namn används i småskaliga kartor (t.ex. Lantmäteriets Översiktskarta) och i karttjänster på Internet. Statistiken används i regional och kommunal planering, och har ett betydande allmänintresse.

A.12 Uppläggning och genomförande

Tätortsavgränsningar görs av SCB vart femte år. Vid arbetet har följande register och kartdatabaser använts:

- Digitala gränser för tätorter 2005
- Koordinatsatt fastighetsregister 2011-01-01 samkört med registret över totalbefolkningen 2010-12-31. Fastighetsregistret innehåller endast en koordinat per fastighet och en fastighet kan omfatta många byggnader och skiften
- Koordinatsatt byggnadsregister 2011-01-01
- Koordinatsatt arbetsställeregister med uppgifter om antal anställda, baserat på SCB:s företagsregister
- Digital vattenkarta i skala 1:10 000, aktualitet 2011
- WMS-tjänst från Lantmäteriet. Flygbilder och topografiska kartor via internet. Används som bakgrundsdata vid avgränsningsarbetet. Nytt för 2010 års avgränsningsarbete.

Avgränsningen sker med GIS-teknik (MapInfo) och utnyttjande av ovanstående registerinformation, flygbilder och topografiska kartor. Tätortsavgränsningen år 2010 bygger på den avgränsning som gjordes 2005 och arbetet har så långt som möjligt gjorts enligt samma bedömningar som 2005 för att på ett bra sätt kunna följa förändringar. Gränserna från förra avgränsningen har utvidgas där nya byggnader har tillkommit. För att fånga nya tätorter har buffertar skapats kring fastigheter/byggnader utanför gamla tätorter. Manuell kontroll har gjorts av varje tätort, såväl nya som gamla. Slutresultat är digitala tätortsgränser tillgängliga i GIS-format.

I en del fall har den gamla gränsen (avseende år 2005) justerats. Med hjälp av de nya WMS-tjänsterna har bakgrundsmaterialet varit bättre och det har varit lättare att se bebyggelsens verkliga utbredning. Det är framförallt en utvidgning av 2005 års gränser som har gjorts, exempelvis vid större arbetsplatser, för att hela byggnader ska få plats inom tätorten. Vissa justeringar inåt har också gjorts, i de fall då gränsen har varit för vid runt bebyggelsen.

För statistikproduktion på tätorter används punkt-i-polygon-teknik med befolkningsdata från RTB. Detsamma gäller för bebyggelsen. Statistik för varje

tätort och fördelat på kommuner publiceras i Statistikdatabasen, excelfiler och i SM.

För arbetsställen och dagbefolkning används RAMS2010 med koordinater via adresser. För de adresser som ej matchar används postnummer (om mer än 50% av postnumrets yta finns inom tätorten), samt manuella kontroller av arbetsställen med fler än 40 sysselsatta.

A.13 Internationell rapportering

Ej aktuellt.

A.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Nästa avgränsning kommer att avse 2015 och är planerad att genomföras under 2016. En klassificering av åtminstone de största tätorterna är önskvärd.

B Kvalitetsdeklaration

SCB deklarerar kvaliteten i sina undersökningar enligt ett kvalitetsbegrepp som består av fem huvudkomponenter:

- (1) Innehåll, som framför allt gäller statistikens målstorheter.
- (2) Tillförlitlighet, som avser osäkerhetskällor och hur dessa påverkar statistiken.
- (3) Aktualitet, som omfattar tidsaspekter som spelar roll för hur väl statistiken beskriver nuläget.
- (4) Jämförbarhet och sammanvändbarhet, som avser möjligheter till jämförelser, över tiden och mellan grupper, samt till att använda statistiken tillsammans med annan statistik.
- (5) Tillgänglighet och förståelighet, som avser statistikens fysiska tillgänglighet och dess förståelighet.

B.0 Inledning

En tätort definieras kortfattat som ett område med sammanhängande bebyggelse där avståndet mellan husen är högst 200 meter och antalet invånare är minst 200. För ytterligare detaljer se SM, serie MI 38.

B.1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

1.1.1 Objekt och population

Objekt är dels orterna i sig (en områdesindelning), dels invånare, bebyggelse och arbetsställen som finns inom tätorterna.

1.1.2 Variabler

För områdena anges gränser (polygoner med koordinater), koder, namn,

landareal, befolkning och befolkningstäthet.

För län och kommun och i vissa fall kommungrupper anges folkmängd i och utanför tätort, tätorter, tätortsareal, befolkningstäthet och tätortsgrad.

För invånare, bebyggelse och sysselsatta anges antal efter åldersgrupper och kön, sysselsatta (dagbefolkning) efter branscher, bebyggelse efter hustyp m.m.

1.1.3 Statistiska mått

Antal, hektar, andel i procent, invånare per km², 1000-tals m²

1.1.4 Redovisningsgrupper

Resultat redovisas per tätort, riket, län, kommun och SKL:s kommungrupper 2011 (en indelning framtagen av Sveriges Kommuner och Landsting)

1.1.5 Referenstider

1960, därefter som regel vart femte år. Den senaste undersökningen har referensår 2010.

1.2. Fullständighet

Totalundersökning

B.2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Tätorterna bedömsäckas in mycket bra, enligt gällande definition.

Namnen på tätorterna har fastställts av Lantmäteriet efter kontakter med ortnamnsansvariga myndigheter. De är därför väl förankrade.

Statistik över folkmängd och fastigheter har hög kvalitet. Kvaliteten avseende arbetsställen och sysselsatt dagbefolkning har vissa brister, på grund av svårigheterna med arbetsställets adresser och koordinatsättning av dessa. Kvaliteten har dock förbättrats avsevärt sedan den förra undersökningsomgången. Nu är det främst avseende företag med få anställda som det kan finnas osäkerheter i koordinatsättningen.

2.2 Osäkerhetskällor

2.2.1 Urval

Totalundersökning

2.2.2 Ramtäckning

Bedöms som god genom att befolkningen är kopplad till bostadens fastighet, med bra koordinater. En viss osäkerhet finns vid helt nybildade fastigheter och byggnader som inte har hunnit få en koordinat.

2.2.3 *Mätning*

Vid avgränsningen används olika datakällor (byggnadskoordinater, topografiska kartor, flygfoton) och en sammantagen bedömning av tätortens gräns görs. I en del fall måste en bedömning göras av om orten är "sammanhängande och har ortskaraktär" Vi tar t.ex. bort pärlband av gårdar längs en väg, även om de har mindre än 200 meter mellan sig.

Vid de äldre avgränsningarna hämtade SCB inte in flygfoton för alla områden. Vid de senaste har heltäckande foton varit tillgängliga genom Lantmäteriets WMS-tjänster, där flygfoto eller topografisk karta läggs som bakgrundsbild under datamaterialt. SCB har då kunnat göra en del justeringar av gränser som inte har täckt in hela byggnader eller som har hamnat för långt ifrån bebyggelse.

Koordinater används för att ta fram vilka fastigheter och arbetsställen som ligger inuti respektive tätortspolygon. SCB använder en mediankoordinat för byggnaderna på fastigheten. Därför kan befolkningen på stora fastigheter med flera byggnader bli något felplacerad. Samma gäller för fastigheter med flera skiften.

För arbetsställen och dagbefolkning finns osäkerhet genom att deras koordinater tas fram via matchning av belägenhetsadress mot adress/koordinatregister.

2.2.4 *Svarsbortfall*

Ej aktuellt.

2.2.5 *Bearbetning*

Statistiken för befolkning, bebyggelse och sysselsatta baseras på SCBs Befolkningsstatistik (RTB m.m.), Fastighets- och byggnadsregister från Lantmäteriet och Skatteverket, RAMS (Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik) och Geografidatabasen (koppling till koordinater). Dessa undersökningars kvalitet finns deklarerad i respektive produkt.

2.2.6 *Modellantaganden*

Ej aktuellt.

2.3 **Redovisning av osäkerhetsmått**

Sker i anslutning till resultatredovisningen.

B.3 **Aktualitet**

3.1 **Frekvens**

Vart femte år

3.2 **Framställningstid**

Cirka 7 personmånader för avgränsning och befolkningsstatistik. Sedan ytterligare cirka 6 månader för statistiken om befolknings- och bebyggelsestruk-

tur, samt för sysselsatta (dagbefolkning).

3.3 Punktlighet

Statistiken avseende tätorter 2010 publicerades vid den planerade tidpunkten 16 juni 2011. Publicering av statistik över befolkning och byggnader är planerad till 2012.

B.4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Mycket god jämförbarhet föreligger med tätorter för tidigare år. Definitionen av tätort har varit densamma sedan 1960, och avgränsningarna har gjorts på likartat sätt även om underlag och datoranvändning har förändrats.

2005 års gränser har uppdaterats utifrån samma underlagsmaterial som har använts till 2010 års gränser (ortofoto och topografisk karta via WMS-tjänst).

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Ej aktuellt.

4.3 Sammanvändbarhet med annan statistik

Avgränsningen är anpassad till Arbetsplatsområden utanför tätort 2010. I december 2011 kommer Fritidshusområden 2010 att färdigställas och under våren 2012 görs Småorter 2010. Tätorterna överlappar inte dessa områden.

Goda möjligheter finns för sambearbetning med befolkningsstatistik, fastighetsdata och RAMS (Registerbaserad arbetsmarknadsstatistik). Koppling via koordinater för fastigheter och adresser görs inom SCB som förberedelse för uppdrag, även för statistik efter år 2010.

B.5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Statistiken publiceras på SCBs webbplats: www.scb.se/MI0810 och med översiktliga kartor på: www.gis.scb.se

Polygoner för GIS-program finns till försäljning (esri shape-format och MapInfo-format), i projektion RT90 eller SWEREF99.

5.2 Presentation

Resultaten publiceras i statistiska meddelanden (SM) med tabeller och kommentarer om utvecklingen under respektive 5-årsperiod. Vidare finns excelfiler med alla orter, tabeller i Statistikdatabasen (från 1990) och några tabeller på webbsidan, samt översiktliga kartor.

5.3 Dokumentation

Ytterligare dokumentation presenteras på SCB:s hemsida.

5.4 Tillgång till primärmaterial

Primärmaterial finns sparad i SQL-tabeller och MapInfo-filer. Det är inte allmänt tillgängligt

5.5 Upplysningstjänster

Webbplatsen: www.scb.se/MI0810

Geoskikt: www.gis.scb.se

Epost: mark.vatten.gis@scb.se